

**concerto
BUDAPEST**

2023. DECEMBER 14.
CSÜTÖRTÖK 19.30 | Müpa

EÖTVÖS 80

© Csibi Szilvia, Müpa

ÖI
OPÉNY
SZÍNHÁZ

EÖTVÖS PÉTER: Triangel

1. *Triangel Solo*
2. *Erste Promenade*
3. *Auf dem Holzweg*
4. *Zweite Promenade*
5. *Expansion/Kontraktion*
6. *Halbfinale*
7. *Metallklang*
8. *Derwisch Tanz*

RAVEL: Bevezetés és Allegro

BERIO: Sinfonia

1. *cím nélkül*
2. *O King*
3. *In ruhig fliessender Bewegung*
4. *cím nélkül*
5. *cím nélkül*

Kaczander Orsolya fuvola, **Klenyán Csaba** klarinét,
Lenka Petrovič hárfa, **Winkler Orsolya, Berentés Zsuzsanna** hegedű,
Szomor-Mekis Janka brácsa, **Takács Ákos** cselló

Isao Nakamura ütőhangszerek

Neue Vocalsolisten:

Johanna Vargas, Susanne Leitz-Lorey szoprán, **Truike van der Poel** mezzoszoprán,
Noa Frenkel alt, **Michael Pflumm, Martin Nagy** tenor, **Guillermo Anzorena** bariton,
Andreas Fischer basszus

Vezényel: **Fabián Panisello**

Közreműködik: **Tenki Réka**, az Örkény Színház és a Concerto Budapest
„INZERT” programsorozata keretében

CONCERTO BUDAPEST SZIMFONIKUS ZENEKAR – zene szenvedéllyel

A Concerto Budapest szimfonikus zenekar Magyarország egyik vezető nagyzenekara. Egyéni hangzásával, nagy ívű műsorszerkesztésével különleges és meghatározó szereplője a magyar és nemzetközi zenei életnek. Széles repertoárja a jól ismert klasszikusoktól napjaink kortárs darabjaiig terjed. Progresszív karaktere elementáris erővel nyilvánul meg zenészei játékában, előadásukat a zene szenvedélyes szeretetével teszik feledhetetlenné a közönség számára is.

A zenekar egyike Magyarországról legrégebbi együtteseknek, a több mint százéves múltat magáénak tudható Concerto Budapest elődje 1907-ben alakult meg. Zeneigazgatója és vezető karmestere a 2007-es centenárium óta Keller András világhírű hegedűművész-professzor, a Keller Quartet alapítója.

A Concerto Budapest Keller András személyében és vezetésével a magyar kamarazenélés legnevesebb tradícióit viszi tovább, melyeket Bartók Bélától és Weiner Leótól Végh Sándoron és Rados Ferencen át Kurtág Györgyig ívelő folytonosság és zenei szellemiség fémjelez.

A zenekar állandó vendégei olyan elismert magyar zenészek, mint Takács-Nagy Gábor, Eötvös Péter, Ránki Dezső, Várjon Dénes, Kelemen Barnabás, Baráti Kristóf, Fenyő László, Szűcs Máté, Berecz Mihály és Perényi Miklós, visszatérő nemzetközi vendégzsolistái közé tartozik Gidon Kremer, Heinz Holliger, Isabelle Faust, Khatia Buniatishvili, Lucas Debargue, Mihail Pletnyov és Jevgenyij Koroljov.

A Concerto Budapest tiszteletbeli elnöke Kurtág György, a kortárs zene élő legendája.

EÖTVÖS Péter 80

Nagyon sajnálom, hogy betegségem miatt nem lehetek személyesen jelen ezen a koncerten, mert a választott művek a kedvenceim közé tartoznak. Minden zenésznek, zeneszerzőnek vannak fontos darabok, amik valami miatt ott ragadnak a tudatban, mindig visszatérnek a gondolatokban. Nekem Berio Sinfoniája egy ilyen mű, különösen azért, mert Berióval évtizedeken át szoros baráti kapcsolatom volt, ez a mű pedig minden, amit szeretek: különleges zene, kortárs irodalom, emberi hangok, zörejek és zenei kapcsolatok. Ehhez kapcsoltam a saját műveim közül a Triangel darabot, ami Berio művéhez hasonlóan teret enged az előadó egyéniségének, lehetőséget ad a szólistának és az együttes tagjainak egy kvázi improvizációs megmutatkozásra, és azt mondanám, hogy „színház”, ami az én életművem alapja. Minden művem valahogy a színházhoz kapcsolódik, alapanyagban vagy előadásmódban. A Triangel, amit 1993-ban mutatott be Isao Nakamura, semmit sem veszített a frissességéből, és remélem, a magyar közönség élvezni fogja minden humorát és különleges effektusait.

Külön figyelmükbe ajánlom Fabián Panisello karmestert, aki növendékem volt, a 90-es évek óta rendszeresen dolgozunk együtt, kiváló zeneszerző és karmester.

Eötvös Péter [2023. november]

KEDVES KÖZÖNSÉGÜNK!

Az idei évad koncertismertetőit egy zenetudós írja. Nem kell megjedni: Mona Dániel zenetörténész valamennyi általa vezetett műsorban vagy a keze alól kikerülő írásban arra törekszik, hogy közvetlen, figyelemfelkeltő és gyakran szórakoztató stílusban hozza közelebb a klasszikus zenét a hallgatókhoz. Ifjúsági programok vezetője, hangversenyek és fesztiválok házigazdája, pódiumbeszélgetések moderátora, zenekritikus és tanár – egyszóval ismeri a hazai koncertélet történéseit és szereplőit, valamint tudja, hogyan lehet közérthetően beszélni a zenéről. Koncertjeinkre is alkalmazható mottója:

HALLGASSANAK SOK JÓ ZENÉT!

EÖTVÖS Péter

Triangel

- 1. A darabot 1994-ben mutatta be Stuttgartban egy helyi zenekar és a mai koncerten is szólót játszó Isao Nakamura.**
- 2. A nyolctételes versenymű „egy kreatív ütőhangszerre és 27 hangszere” íródott.**
- 3. Eötvös a kötött és a rögtönzészerrű technikák vegyítésével játszik ebben az alkotásában.**

A mű az általunk triangulumként ismert hangszerről kapta a nevét, a kis háromszög több tételben is főszerepet játszik. Kötött címek, kötött hangszerelés – de nagyon sok mindent szabadon hagy Eötvös. Keretet ad a zenészeknek, de a megtöltés legtöbb részletét rájuk bízta. Igen, nem *rá*, vagyis a szólistára, hanem *rájuk*, vagyis minden muzsikusra, mert a darab lényege, hogy egyfajta afrikai dobolt népzene mintájára, ahogy a „mesterdobos” és a nép felelget egymással, úgy viszonyul egymáshoz szólista és zenekar. Az ütős rögtönöz az adott kereteken belül, a zenekar adott csoportja pedig reagál a *feldobott* labdákra. A szólista aztán beépíti a reakciót, a reakció reakciójára pedig majd ismét a zenekar reagál... Eötvös hiszi, hogy egy zeneszerző csak korlátozottan képes kihasználni egy ütőművész képességeit és kreativitását. Ha viszont szabadjára engedjük a művész fantáziáját, új hangok, technikák és ritmikák szülehetnek. A szólista olykor nyolc fafúvóssal, máskor hét rézfúvóssal, kilenc vonóssal vagy egy billentyűssel és két ütőssel kerül párbeszédbe, és sosem csak diktál, hanem hallgat, figyel is. Egy biztos: ha egy teljesen lekottázott darabra is igaz, hogy két előadás nem ugyanolyan, erre a műre fokozottan áll, hogy koncertről koncertre egyedi és megismételhetetlen produkciót nyújt.

Maurice RAVEL

Bevezetés és Allegro

- 1. A hárfára, fuvolára, klarinétra és vonósnégyesre írt miniatűr hárfaverseny 1905-ben született.**
- 2. A szeptettként is emlegetett mű ritkán szólal meg eredeti kamaraváltozatában; leggyakrabban teljes vonóskarral adják elő.**
- 3. A Bevezetésben a hárfá reagál a fuvola és a klarinét, a fúvósok, majd a cselló egy-egy témájára, az Allegróban pedig abszolút főszerepbe kerül.**

Ki ne találkozott volna olyan hirdetésekkel, amelyekben úgynevezett influenzaszerek számunkra teljesen közömbös termékeket próbálnak ránk tukmálni? Bezzeg száz-kétszáz évvel ezelőtt, amikor még a hangszergyárak híres virtuózokat és zeneszerzőket kértek fel, hogy népszerűsítsék őket! A leghíresebb ilyen márkák közti kampányharc az Erard és a Pleyel között hosszasan húzódo viaskodás volt. Előbbi Liszt, utóbbi Chopin nevét tűzte zongoráinak zászlajára. Csakhogy ezek a cégek nemcsak zongorákat gyártottak ám, hanem hárfákat is. És a változatosság kedvéért ebben is versenyeztek: ki tudja jobb és hasznosabb fejlesztéssel ellátni a hangszeret. (Tényleg mint két mobilgyártó, amelyek pár hét különbséggel rukkolnak elő ugyanazon probléma más megoldásával.) És ebben a történetben is akad egy legenda influenzazerpárosunk. A Pleyel cég ugyanis Debussyt kérte fel, hogy zenéjével népszerűsítse új, pedál nélküli hárfáját. (A hangszer később megbukott, függetlenül Debussy rá komponált darabjától.) Az Erard pedig Ravelt bízta meg, hogy írjon a cég friss pedálhárfájára. A versenyt egyértelműen az Erard nyerte, a szerzők között viszont – az utókor ítélete értelmében – döntetlen lett a végeredmény. Ravel *Bevezetés és Allegro* című kéttételes műve „egy hét koncentrált munka és három álmatlan éjszaka” eredménye. Bár az Allegro eléri a *fff* dinamikát is, sem az azt megszakító hárfakadencia, sem a finálé nem tűzijátékszerű, bombasztikus zene. Visszafogott, egyszerűségükben szép frázisok és az öncélú virtuozitást mellőző dallamok, magyarán a hangszeres királynőjéhez méltó hangzás jellemzi a rövid verseny művet.

Luciano BERIO

Sinfonia

1. A szerző 1968-ban fejezte be a darab négytétéles változatát, egy évvel később pedig a végéhez írt egy ötödik, kommentárként is felfogható tételt.
2. A Sinfonia zenekarra és nyolc (néhol suttogó, beszélő, kiabáló) énekhangra íródott.
3. Berio egészen sajátos módon használta fel a műben többek között Bach, Boulez, Berg, Mahler, Stravinsky és Stockhausen zenéit, valamint Claude Lévi-Strauss és Samuel Beckett szövegeit.

Egyetemista voltam, amikor Péteri Lóránt, aki írt egy könyvet Mahler 2. szimfóniájának scherzójáról, egy Mahler-kurzuson megmutatta nekünk Berio *Sinfoniájának* harmadik tételét. Hogy miért? Mert ebben a tételben Berio elemeire szedi és egészen elképesztően rakja újra össze a nagy előd scherzójának zenéjét. Nem egyszerű idézésről van szó, hanem... Nem is tudom, nehéz rá szót találni. Feldolgozásról? Újrateremtésről? Beépítésről? Dimenzióváltásról? Egész egyszerűen hihetetlen, ami ebben a tételben – és egyébként az egész darabban – történik. Ahogy a hangszeres és énekhangok összeolvadnak, szétválnak, majd újra összeolvadnak (a negyedik tétel elején olykor konkrétan éneknek lehet hallani a vonósokat), vagy ahogy a megszokott hangok furcsa zajokkal és töredékekkel váltakoznak. Mindez már-már azt az illúziót kelti, mintha elektronikusan manipulált zenét hallanánk. Pedig ez itt történik, előttünk, élőben. A harmadik tétel úgy működik, mint az agy: emlékek sejlenek fel (néha egészen halványan, máskor minden mást kitakaróan), gondolatok torzulnak, ismétlődnek, mindez több csatornán. Látszólag véletlenszerű szavak (jelen esetben szolmizációs nevek, partitúraszövegek) kerülnek elő a tudatalattiból – persze valahol mélyen mindennek megvan a maga oka és összefüggése. Az első tételben Claude Lévi-Strauss kulturális antropológus *A nyers és a főtt* című tanulmánykötetéből hallunk szavakat, a másodikban az „O Martin Luther King” név töredezett szótagjai biztosítják, hogy minden magánhangzó szerephez jusson, a harmadikban a halaknak prédikáló Páduali Szent Antal története (erről szól Mahler eredeti dala, amelyet beépített a szimfóniájába) és Beckett *A megnevezhetetlen* című műve facsaródik ki, a negyedikben a vérrözsza kifejezés és ismét Mahler kerül a középpontba, az ötödikben pedig bonyolult összegzés szól. Jó tanács: kényelmes testtartás, nyitott fül és szív – és már meg is nyílik az út Berio nem mindennapi elméjébe.

Isao NAKAMURA

ütőhangszeres művész

1958-ban született Oszakában. Számos koncertturné során bejárta Európát és Kelet-Ázsiát, szólistaként és kamarazenészként lépett fel John Cage, Eötvös Péter, Heinz Holliger, Toshio Hosokawa, Mauricio Kagel, Helmut Lachenmann, Hans Ulrich Lehmann, Luigi Nono, Wolfgang Rihm, Dieter Schnebel vagy Karlheinz Stockhausen mellett.

Számos zenekarral és karmesterrel játszott, köztük volt Mauricio Kagel, Heinz Holliger, Lothar Zagrosek, Eötvös Péter, Rupert Huber, Steven Sloane, Jonathan Stockhammer, Kazushi Ono, Ken Takaseki, valamint a BR, WDR, SR, SWR, Orchestre National Bordeaux Aquitaine, Orchestra Sinfonica Nazionale della Rai, Tokyo Philharmonic Orchestra és az Osaka Philharmonic Orchestra zenekar, valamint számos nemzetközi fesztiválon is fellépett. Olyan zeneszerzők komponáltak műveket számára, mint Dieter Schnebel, Klaus Huber, Mauricio Kagel, Eötvös Péter,

Younghee Pagh Paan, Robert HP Platz, Gerhard Staebler, Toshio Hosokawa, Dai Fujikura és Misato Mochizuki. 1986-ban elnyerte a Kranichstein Zenei Díjat, 1992-ben az Aoyama Music Award különdíját, 2004-ben pedig a Keizo Saji-díjat. 1992 óta a Karlsruhei Zeneművészeti Egyetem professzoraként tanít. 2014-től vendégprofesszora a Kiotói Művészeti Egyetemnek. Isao Nakamura a Yamaha művésze.

© Patricia Truchsess von Metzhausen

NEUE VOCALSOLISTEN

A stuttgarti együttes énekesei kutatóknak és felfedezőnek tekintik magukat: zeneszerzőkkel együtt dolgozva folyamatosan a vokális kifejezés új formáit keresik. A fő hangsúlyt a digitális média lehetőségeit virtuóz módon használó művészekkel való együttműködésre helyezik, érdeklődésük fókuszában a kapcsolatteremtés, a műfajokkal való játék, a tér, a perspektívák és a funkciók feloldása áll. A zenés színház, a performansz, az installáció és a koncertszínpad közötti sajátos interdiszciplináris formák jellemzik projektjeiket. Az együttes munkásságát – évente több mint harminc bemutatóval – világszerte vezetőnek és egyedülállónak tartják a kortárs vokális zene területén. Partnereik mindig a legszínvonalasabb együttesek és zenekarok, nemzetközi operaházak, a független színházi világ, elektronikus stúdiók, valamint az új zenei fesztiválok és koncertsorozatok számos szervezője nemzetközi szinten. A Neue Vocalsolisten a kortárs vokális zenéhez való hozzájárulásáért számos díjjal tüntették ki, köztük a 2021-es Velencei Biennále Ezüst Oroszlánjával és az olasz kritikusok 2022-es Premio Abbiati elismerésével. A Velencei Biennále zsűrije szerint a Neue Vocalsolisten olyan együttes, amelynek „a legnagyobb élő zeneszerzőkkel való kreatív együttműködése döntően előmozdította a kortárs a cappella-repertoár fejlődését”.

© Alejandro García

Fabián PANISELLO karmester

Az argentin-spanyol zeneszerző és karmester, a madridi Reina Sofía Konzervatórium igazgatója zeneszerzői tanulmányait szülővárosában, Buenos Airesben kezdte Francisco Kröpflnél. 1993-ban kitüntetéssel végzett a salzburgi Mozarteumban Bogusław Schaeffer tanítványaként. Nagy hatással volt rá Elliott Carter, Franco Donatoni, Brian Ferneyhough és Luis de Pablo, karmesterként pedig Eötvös Péter és Jorma Panula. Panisello kompozícióit neves előadóművészek játsszák. Munkásságát többek között Pierre Boulez, Luciano Berio és Karlheinz Stockhausen is méltatta és támogatta. Számos elismerést kapott, köztük a Salzburg Preis der Erben Mozarts és a Premio Iberoamericano de Composición Rodolfo Halffter díjat. Az Argentin Művészeti Akadémia tagja. Rendszeres vendégelőadója olyan intézményeknek, mint a budapesti Eötvös Péter Kortárs Zenei Alapítvány, a Kínai Konzervatórium Pekingben, a kanadai Domaine Forget de Charlevoix, a Jeruzsálemi Zene- és Táncakadémia, valamint a londoni Royal Academy of Music.

Zenéjének felvételei olyan kiadóknál jelentek meg, mint a NEOS, a Col Legno, a Cypres, a Verso és a Columna Música. Kompozícióit az Edition Peters jelenteti meg.

14 DECEMBER 2023 19.30 | MÜPA

EÖTVÖS 80

PÉTER EÖTVÖS: Triangel

RAVEL: Introduction and Allegro

BERIO: Sinfonia

Isao Nakamura percussion

Neue Vocalsolisten

Conductor: **Fabián Panisello**

In co-operation with the Örkény István Theatre: **Réka Tenki**

"Percussion soloists inhabit their own little universe: unique instruments and peculiar techniques... Triangel is composed in a way that provides the musicians with the opportunity to use their individual creativity. The ensemble divided into four groups reacts partly in a fixed way and partly spontaneously to the music played by the soloist. This piece discovers cadenza techniques that were organic parts of concerti about a hundred years ago," writes Péter Eötvös about the Triangel. The soloist for the world premiere in 1993 was the same Isao Nakamura the audience of Müpa Budapest will also hear tonight. Berio's Symphony, composed for the 125th anniversary of the New York Philharmonic in 1969, does not lack pessimism, either. Composed for eight voices and an orchestra, the piece depicts an abstract and grotesque cultural history through the various kinds of music it quotes. The diverse sources of the text (speech, whispers and shouts) range from Claude Lévi-Strauss and Samuel Beckett (excerpts from novels) to Gustav Mahler (instructions to performers from full scores).

INZERT

A Concerto Budapest és az Örkeny Színház együttműködése a Favoritok bérletsorozat valamennyi előadásán

Az Örkeny Színház munkájának értelmét az a nyitottság adja, amellyel gyakran fordulunk társadalmi ügyek, kortárs kérdések és egyáltalán a művészi kifejezés lehetőségeinek kitérítésére. Meggyőződésünk, hogy a színháznak találkozási pontként kell működnie. Ezért a társulat húsz évvel ezelőtti alapításától fogva párbeszédben vagyunk a társművészetekkel is.

E következő találkozást – a zeneművészet kiválóságaival és nem utolsósorban a Concerto Budapest hallgatóságával – kíváncsian várjuk. Az előttünk álló koncertsorozatban társulati tagjaink tolmácsolásában olyan szövegeket hallhatnak, amelyekkel annak a kérdésnek a megválaszolására hívjuk Önöket, hogy a műsoron szereplő zeneművek és utóéletük, szerzőik életútja hogyan hatottak és hatnak mind a mai napig művelődés- és szellemtörténetünkre.

© Horváth Judit

Mácsai Pál
az Örkeny István Színház
igazgatója

ÖRKÉNY
öi
SZÍNHÁZ

A koncerten elhangzó irodalmi művek:

KÁNTOR PÉTER:

Háromkirályok

JÓZSEF ATTILA:

Thomas Mann üdvözlése

Előadja:

Tenki Réka, az Örökény Színház színművésze

A szövegek szerkesztője:

Mácsai János zenetörténész

A szövegek irodalmi szerkesztője:

Mácsai Pál színész, rendező

Műsorvezető:

Seidl Dénes

Tenki Réka © Horváth Judit

concerto BUDAPEST

 concertobudapest.hu

 [concertobudapest](https://www.facebook.com/concertobudapest)

 [concerto_budapest](https://www.instagram.com/concerto_budapest)

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM

müpa
Budapest